

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-82>

УДК 657

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗРАХУНКОВИМИ ОПЕРАЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

ACCOUNTING AND ANALYTICAL MANAGEMENT OF SETTLEMENT OPERATIONS OF E-COMMERCE ENTERPRISES

Семеніхін Максим Валерійович

аспірант,

Державний торговельно-економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4748-2046>

Semenikhin Maksym

State University of Trade and Economics

Ця стаття присвячена труднощам з якими стикаються підприємства в умовах нестабільної економіки і воєнного стану. І способам забезпечення стійкості фінансового потоку підприємств за таких умов. Особлива увага присвячена вирішенню даного питання через аналіз облікових даних і отримання підприємством альтернативних способів оплати. *Метою дослідження* – є визначення основних ознак поточного ринку для суб'єктів господарювання і формування пропозицій щодо збільшення платіжної стійкості підприємств на основі облікових даних компанії. *Актуальність дослідження* зумовлена зростанням зовнішніх ризиків для впровадження господарської діяльності підприємств та зміною пропозиції провайдерів платіжних послуг. *Методи і методологія*. Для написання наукової статті були використані загальнонаукові методи пізнання. Для оцінки поточного стану ринку використовувався статистичний метод і метод прогнозування. Синтез інформації із наукових статей, офіційних джерел дозволив відобразити актуальний стан ринку платіжних провайдерів. *Практичне значення дослідження* полягає у виявленні значимих індикаторів для оцінки платіжної стійкості підприємств, а також у наданні підприємствам інструментів для збільшення їх платоспроможності на основі облікових даних.

Ключові слова: розрахункові операції, нестабільна економіка, платоспроможність, платіжна стійкість, розрахунки з контрагентами, платіжні провайдери.

his paper is devoted to the difficulties faced by enterprises in the conditions of an unstable economy and martial law. And ways to ensure the stability of the financial flow of enterprises under such conditions. Special attention is devoted to solving this issue through the analysis of accounting data and obtaining alternative payment methods by the enterprise. *The purpose of the paper* is to determine the main features of the current market for business entities and to formulate proposals for increasing the payment stability of enterprises based on the company's accounting data. *The relevance* of the study is due to the growth of external risks for the implementation of business activities of enterprises and the change in the market of payment service providers. *Methods and methodology*. General scientific methods of cognition were used to write the scientific article. Statistical and forecasting methods were used to assess the current state of the market. The synthesis of information from scientific articles and official sources allowed to reflect the current state of the market of payment providers. *The practical value* of the paper is to identify significant indicators for assessing the solvency of enterprises, as well as to provide enterprises with tools to increase their solvency based on accounting data. As the main factors which influence on the current business activity in the country are martial law, after COVID-19 recovering period for an economy. These factors are inflected across with worldwide tendency of increase of digitalization of all fields of human activities, growth of e-commerce market and increase the role of Internet usage in business activities of enterprises. For the last years before the implementation of the martial law in Ukraine there was stable annual growth of the new opened enterprises as well as private individuals. But because of the COVID-19 issues and the war with Russian Federation main trends of Ukrainian economy are: decrease the number of banks and increase the number of payment providers on the market of payment services; decrease the total number of enterprises, decrease the number of new opened businesses as well as huge problems with payment for liabilities among the enterprises. To help the enterprises to solve these issues following recommendation are provided: regular diagnostic of company liabilities as well as receivables, increase attention to the coefficient of unreliable liabilities, calculation of the average terms of their repayment; formation of

the set of several payment providers or banks as in current conditions they are easy go, not stable and have a high chance to stop proceeding client payments. Also highly recommended for the business is to explore proceeding the payments with cryptocurrency (especially stable coins) as the great alternative for providing cashflow of the company with a greater sustainability.

Keywords: settlement operations, unstable economy, solvency, payment sustainability, settlements with counterparties, payment providers.

Постановка проблеми. Активізація військових дій, глобальні політичні протиріччя, зростання ризиків ведення господарської діяльності та зміна міжнародних економічних зв'язків неминуче вплинули на підходи до ведення бізнесу, взаємодії між суб'єктами економіки та глобальне бачення бізнесом перспектив розвитку. За таких обставин кожне підприємство зацікавлене в забезпеченні максимальної стабільності своїх грошових потоків, безперервній можливості впроваджувати розрахункові операції з контрагентами і замовниками. А також прагне до максимальної варіативності способів оплати і можливості оперативної їх заміни в залежності від зовнішніх викликів. На нашу думку, в межах даної проблематики облікові дані підприємства можуть відігравати ключову роль для аналізу поточного стану підприємства і розрахунку його платоспроможності, дозволять попередити настання ситуації коли у підприємства відсутня можливість для отримання коштів чи здійснення розрахунку з контрагентом.

Аналіз останніх досліджень. Особливостям ведення бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану присвятив свої роботи Шнурко А. М. [1], О. А. Подолянчук зосередив свою увагу на особливостях обліку розрахунків в умовах воєнного [2]. Костенко Юрій Олексійович, Короленко Ольга Борисівна, Гузь Михайло Михайлович внесли свій вклад в аналіз фінансової стійкості та платоспроможності підприємства в умовах воєнного стану [3]. Особливої уваги заслуговує міжнародна група співавторів що дослідила концепцію електронної комерції і особливості її регулювання – Ruslan Volynets, Inna Berdnik, Mykhailo Holovko, Pavlo Berzin, Aleksy Kwilinski [4]. Також значну роль в дослідженні електронної комерції і специфіки розрахункових операцій в даній сфері внесли Andreas Crede [5], Ahmed Helmy [6], Zokir Mamadiyarov [7] та інші.

Метою дослідження є визначення актуальних проблем ведення бухгалтерського обліку підприємствами в умовах воєнного стану та за несприятливих економіко-полі-

тичних факторів загалом, і в розрізі розрахункових операцій зокрема. А також надання комплексу методів, які б допомогли підприємствам в забезпеченні більшої фінансової стійкості компанії через систему запропонованих показників. Аргументація високої корисності для підприємства у наявності резервних та альтернативних способів оплати.

Виходячи із поставленої мети, зазначаємо наступні завдання:

- виділити основні світові тенденції що визначають напрямок розвитку підприємств;
- описати ключові фактори що впливають на тенденції у веденні обліку для вітчизняних підприємств;
- запропонувати систему заходів для підвищення платіжної стійкості підприємств і забезпечення грошового потоку.

Об'єктом дослідження є економічне середовище підприємств за поточних умов через призму облікових даних підприємства і грошового потоку бізнесу.

Предметом дослідження є грошовий потік підприємства, як елемент бізнес діяльності стан якої корелює з обліковими даними, а також розрахункові операції і фактори, які унеможливають їх здійснення і навпаки – забезпечують більшу стабільність їх впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Опис специфічних поточних умов ведення господарської діяльності для підприємств можна розділити на два блоки: ті що характерні безпосередньо для підприємств України або тісно пов'язаних з українськими контрагентами, та ті тенденції і зміни що є глобальними, характерними для сучасної економіки загалом. Пропонуємо розглянути спочатку загальні економічні тенденції, для формування більш повного уявлення щодо факторів, що впливають на тенденції в бізнес активності українських підприємств.

Безумовно, одним із визначальних трендів останніх десятиліть є масова діджиталізація усіх сфер людської діяльності [8], зростання кількості підприємств, що застосовують Інтернет для впровадження своєї господарської діяльності, зростання обсягу ринку електро-

ної комерції, збільшення обсягів підприємств в ЗЕД [9].

Якщо розглядати більш коротку перспективу, то найбільше значення мала пандемія COVID-19, що змінила погляд держав, підприємців та кінцевих споживачів на умови ведення бізнесу, та нові конкурентні переваги для розвитку підприємств. З одного боку пандемія призвела до короткострокового економічного спаду практично у всіх сферах економіки, особливо тих що пов'язані із сферою туризму, транспортних перевезень, масових подій, тощо; призвела до банкрутства значної кількості підприємств. Але з іншого боку, посприяла розвитку підприємств електронної комерції, збільшення частки безготівкових операцій, збільшила зацікавленість підприємців у показниках економічної стабільності компанії.

Повертаючись до факторів що характерні для діяльності підприємств в Україні слід відзначити, що вона є частиною глобальних світових тенденцій, але при цьому має ряд особливостей, серед яких найбільш значиму роль відіграє військовий конфлікт з Російською Федерацією, який почався з лютого 2014 рік і значно збільшив масштабність та вплив з 24 лютого 2022 року.

Така комбінація глобальних тенденцій і зовнішньо-економічних факторів разом із вкрай нестабільною економіко-політичною ситуацією в країні призвели до наступних наслідків:

1. Зменшення кількості суб'єктів господарювання [10]. За 5 років з 2014 по 2021 спостерігається зростання кількості підприємств менш ніж на 2% (1 956 тис. підприємств у

2021 році проти 1 932 тис. у 2014). Складно уявити на скільки сильним буде зменшення цієї цифри після підбиття підсумків 2022 року, але враховуючи динаміку по кількості нових відкритих підприємствах (див. таблицю 1), і те що кількість ліквідованих підприємств буде значно більшою ніж за попередні роки – слід очікувати значного падіння цієї кількості, що очікувано відкотить ринок на більш ніж 10 років назад.

2. Зменшення кількості банків зі 180 у січні 2014 року, до 77 у січні 2022 року, а станом на лютий 2023 року їх кількість становить вже 67 одиниць [11].

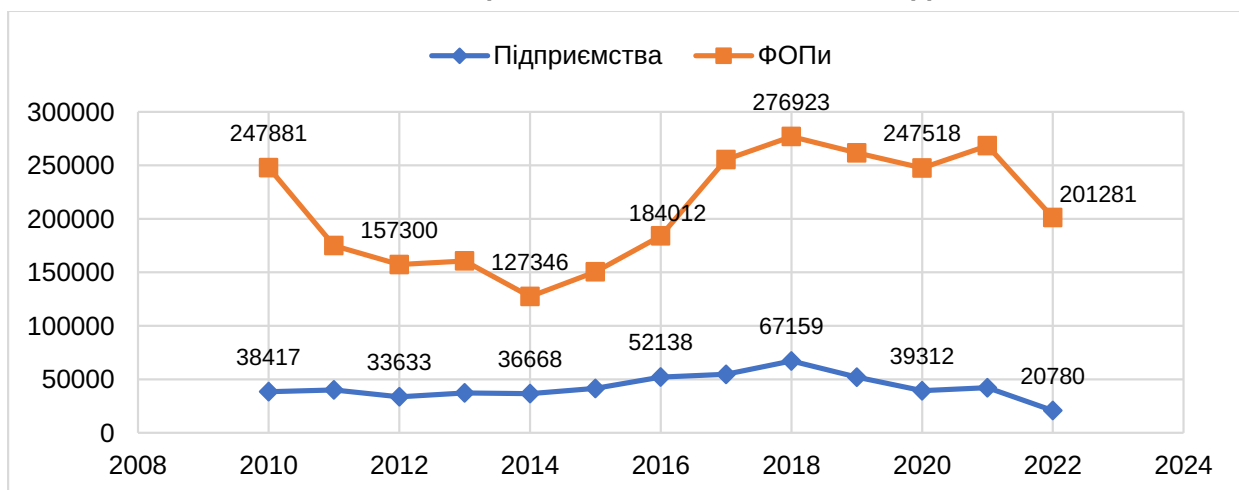
3. При цьому паралельно спостерігається картина зі збільшенням кількості платіжних провайдерів із ліцензією впровадження своєї діяльності на території України. Відтак у 2023 році їх кількість становить вже 86 шт. І ми можемо спостерігати картину коли за кількісним параметром вони вже переважають кількість діючих банків. І враховуючи тренди за останні роки – цей процес поки очікувано буде тільки продовжуватись. [12]

За таких умов однією з ключових завдань менеджменту є забезпечення компанії достатньою фінансовою стійкістю, забезпечення грошових потоків усіма необхідними факторами для їх неперервного руху, аналіз контрагентів на предмет їх платіжної надійності. Диверсифікація ризиків по розрахунковим операціям через розширення доступних платіжних рішень підприємства та наявності альтернативних способів оплати / отримання коштів.

На нашу думку, всі вищезазначені цілі можуть бути забезпечені за рахунок дотримання наступних пунктів:

Таблиця 1

Динаміка відкриття нових бізнесів 2010–2022 рр.

1. Визначення системи показників для кожного окремого підприємства, які б слугували індикатором платіжної стійкості підприємства.

2. Проведення регулярної аналітики по стану дебіторської та кредиторської заборгованості на предмет оцінки перспектив оплати по ній та ступінь безнадійності.

3. Моніторинг наявних опцій по платіжним системам/банківським рахункам на предмет їх надійності та ризиків втрати можливостей здійснення операцій по ним.

4. Визначення переліку альтернативних способів здійснення розрахункових операцій на випадок неможливості використання поточних способів здійснення платежів.

(Пояснення до пункту 1 і 2) Ряд показників фінансової стійкості пов'язані із запозиченим капіталом. Для отримання коштів по ним і для повернення таких запозичень, а також сплаті відсотків необхідно враховувати технічну можливість здійснення платежів. Відтак, слід звернути увагу на показники безнадійної дебіторської заборгованості. Цей відображує ту частку дебіторської заборгованості, яка на професійну думку менеджерів підприємства, бухгалтера не буде повернута. Але вважаємо за доцільне розділяти причину виникнення такої заборгованості: вона може бути викликана невтішними прогнозами контрагента щодо фінансової можливості погасити заборгованості, а може містити в собі чисто технічну можливість перевести кошти на рахунок контрагента. У сфері електронної комерції, в межах ЗЕД нерідкою існує ситуація коли підприємство не може здійснити погашення заборгованості через обмеження з боку банку відправника, або банка отримувача. Такі тимчасові складнощі призводять до відкладання погашення заборгованості, зменшення середньої оборотності капіталу підприємств, і, за умов нестабільної економіки, може призвести до переходу заборгованості до безнадійної, через низку зовнішніх чинників які можуть призвести до раптового припинення компанією своєї діяльності.

Таким чином, вважаємо за доцільне визначення кожною компанією системи показників по кредиторській заборгованості які б дозволили моніторити ситуацію: співвідношення простроченої заборгованості до загального обсягу, коефіцієнт сумнівної заборгованості, середній строк погашення заборгованості (цей показник може застосовуватись і для дебіторської заборгованості для оцінки потен-

ційних проблем з оплатою по зобов'язанням компанії).

(Пояснення до пункту 3) Даний пункт більш актуальний для підприємств електронної комерції, бо за рахунок діяльності в Інтернеті вони легше можуть виходити на міжнародні ринки і частіше стискаються з обмеженнями по банківським переказам коштів. Далеко не всі банки підключені до системи SWIFT, ряд банків і платіжних систем можуть мати обмеження щодо банків і юрисдикцій з яких / на які готові приймати кошти. Враховуючи загальносвітовий тренд до посилення контролю за банківською сферою, зростання глибини вивчення клієнтів в межах KYC (know your client) політики, будь-яке підприємство може опинитись в ситуації коли можливість здійснити платіж або прийняти кошти будуть обмежені з боку платіжної інституції, і часто такі чинники є складно передбачуваними, особливо якщо це не дуже великі підприємства що мають спеціалістів по роботі з банками і дослідженням змін у політиці банків та платіжних систем. Тому вбачається доцільним, особливо для підприємств електронної комерції з визначеною менеджером регулярністю, проводити інвентаризацію платіжних засобів підприємства, заздалегідь подаватись на відкриття рахунків у нових банках, платіжних системах, якщо в наявності у компанії лише один спосіб, або є ризик його втрати.

(Пояснення до пункту 4) Тема платіжних систем вже частково піднімалась вище за текстом. Фактично, за сучасних умов вони мало чим відрізняються від банків: так само можуть здійснювати міжнародні платежі в різних валютах. Мають резервні фонди і за ними здійснюється міжнародне спостереження щоб не допустити фактів відмивання коштів, фінансування тероризму, тощо. Їх кількість зростає щороку, і вони виступають повноцінним заміном банківських установ, то ж цілком доцільним є для підприємства ринку платіжних систем і не обмежуватись тільки банком.

Напевно найактуальнішою темою останніх років є використання криптовалюти для здійснення платежів. В цій статті ми не будемо зачіпати тему відображення в обліку даного активу. Але зазначимо, що в реаліях сьогодення вже є приклади використання криптовалюти як зазначеного способу оплати по договорам. А серед криптовалюти є категорія стейбл-койнів – валюти що має визначену вартість і практично не зазнає ризиків пов'язаних зі зміною ринкової вартості іншої криптова-

люти. Що може стати в нагоді підприємствам, які прагнуть мінімізувати ризики з утримання активу і зміною його вартості в часі.

Таким чином, сьогодні криптовалюта цілком може виступати повноцінним засобом здійснення платежу і підприємцям вкрай бажано враховувати таку опцію при виборі платіжних засобів свого підприємства.

Відзначимо, що не дивлячись на те що описані вище фактори і рекомендації відносяться більше до особливостей господарської діяльності в Україні, вони є глобальними для всіх суб'єктів електронної комерції, а також для більшості сфер підприємницької діяльності з огляду на загальносвітові тенденції діджиталізації, тож мають високу міру універсальності.

Висновки. Сучасний світ динамічно змінюється, але його неперервними тенденціями є діджиталізація усіх сфер господарювання людини, збільшення ролі електронної комерції в підприємстві. При цьому останні роки демонструють наявність значних ризиків економіко-політичного характеру що значною мірою впливають на умови ведення господарської діяльності для підприємців. Серед най-

більш значимих факторів останніх років: пандемія COVID-19 та активізація військових дій Російської Федерації щодо України. Вони призвели до значного спаду ділової активності українських підприємств, зменшення кількості нових відкритих юридичних осіб і ФОПів, а також збільшила кількість ліквідованих компаній. Ці ж чинники мають вплив і на зменшення кількості діючих банків в Україні і створюють додаткові складнощі для підприємств у впровадженні розрахункових операцій.

За таких умов значно зростає актуальність питання фінансової стійкості підприємств а також стійкості фінансових потоків. Як інструменти збільшення цієї стійкості пропонується: детальний аналіз структури дебіторської і кредиторської заборгованості, увага до причин змін у структуру дебіторської заборгованості, регулярне дослідження ринку платіжних провайдерів на предмет резервних платіжних рішень і пошуку оптимальних провайдерів для компанії; окремої уваги заслуговує опція альтернативних способів оплати серед яких найбільш привабливим для підприємств є застосування криптовалюти для розрахунків, зокрема стейбл койнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шнурко А. М. Сучасні проблеми організації бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану. *Актуальні питання сучасної науки та освіти*. 2022. № 8. С. 48–56.
2. Подоляничук О. А. Оплата праці та розрахунки з працівниками в умовах воєнного стану: трудові відносини та обліковий аспект. *Ефективна економіка*. 2022. № 5.
3. Костенко Ю. О., Короленко О. Б., Гузь М. М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43.
4. Волинець Р., Берднік І., Головка М., Берзін П., Квілінській А. Електронна комерція: поняття та правове регулювання в сучасних економічних умовах [E-Commerce: Concept and Legal Regulation in Modern Economic Conditions]. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. № 22/2.
5. Андреас Креде. Електронна комерція та банківська індустрія: вимоги та можливості для нових платіжних систем, що використовують Інтернет [Electronic Commerce and the Banking Industry: the Requirement and Opportunities for New Payment Systems Using the Internet]. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 1995. № 1/3.
6. Ахмад Хелмі Мухамад. Вплив електронної комерції на планування та проектування центрів комерційної діяльності: удосконалений підхід [Impacts of e-commerce on planning and designing commercial activities centers: A developed approach]. *Ain Shams Engineering Journal*. 2022. № 13/4.
7. Зокір Мамадаров. Інноваційні підходи дистанційного банківського обслуговування в процесі трансформації банків на електронну комерцію [The innovative approaches of remote banking types services in the process of transformation of banks to e-commerce]. Архів наукових досліджень, 1(12). URL: <https://tsue.scienceweb.uz/index.php/archive/article/view/1795>.
8. Шлайфер М. Б. Діджиталізація економіки в Україні в умовах євроінтеграції [DIGITALIZATION OF THE ECONOMY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION]. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45.
9. Фесенко Валерія. Аналіз динаміки і структури зовнішньоекономічної діяльності України для цілей аудиту. *Економіка та управління національним господарством*. 2018.
10. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/ksg/ksg_u/arch_ksg_u.htm (дата звернення: 03.03.2023).

11. Основні показники діяльності банків. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (дата звернення 03.03.2023).
12. Розширений пошук інформації щодо учасників платіжного ринку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/payment-systems?page=1&perPage=5&search=&country=&indication=> (дата звернення: 03.03.2023).

REFERENCES:

1. Shnurko A. (2022) Suchasni problemy orhanizatsii bukhhalterskoho obliku v umovakh voiennoho stanu [Modern problems of the organization of accounting in the conditions of martial law]. *Aktualni pytannia suchasnoi nauky ta osvity*, no. 8, pp. 48–56.
2. Podolyak O. (2022) Oplata pratsi ta rozrakhunky z pratsivnykamy v umovakh voiennoho stanu: trudovi vidnosyny ta oblikovyi aspekt [Payment of labor and settlements with employees under martial law: labor relations and accounting aspect]. *Efektivna ekonomika*, no. 5.
3. Kostenko Y., Korolenko O., Guz M. (2022) Analiz finansovoi stiiikosti pidpriemstva v umovakh voiennoho stanu [Analysis of the financial stability of the enterprise in the conditions of martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 43.
4. Kwilinski A, Volynets R., Berdnik I., Holovko M., Berzin P. (2019) E-Commerce: Concept and Legal Regulation in Modern Economic Conditions. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory. Issues*. Vol. 22. Issue: 2S.
5. Andreas Crede (1995) Electronic Commerce and the Banking Industry: the Requirement and Opportunities for New Payment Systems Using the Internet. *Journal of Computer-Mediated Communication*. Vol. 1. Issue: 3.
6. Ahmad Helmy Mohamad. (2022) Impacts of e-commerce on planning and designing commercial activities centers: A developed approach. *Ain Shams Engineering Journal*. Vol. 13. Issue: 4.
7. Zokir Mamadiyarov (2020). The innovative approaches of remote banking types services in the process of transformation of banks to e-commerce. *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology*.
8. Shlaifer M. (2022). Didzhitalizatsiia ekonomiky v Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Digitalization of the economy of Ukraine in the conditions of European integration]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 45.
9. Fesenko V. (2018). Analiz dynamiky i struktury zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy dlia tsilei audytu [Analysis of the dynamics and structure of Ukraine's foreign economic activity for audit purposes]. *Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom*.
10. Kilkist subiektiv hospodariuvannia za vydamy ekonomichnoi diialnosti. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/ksg/ksg_u/arch_ksg_u.htm (accessed March 03, 2023).
11. Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (accessed March 03, 2023).
12. Rozshyrenyi poshuk informatsii shchodo uchasnykiv platizhnoho rynku. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/payment-systems?page=1&perPage=5&search=&country=&indication=> (accessed March 03, 2023).